

8. Немов Р. С. Психология : учебник для студентов высших педагогических учебных заведений: в 3 кн. / Р. С. Немов. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – Кн. 3 : Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование. – 640 с.

Отримано 05.03.2014 р.

УДК 378 (092)

Кошечко Н.В.°

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультету психології, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

У статті здійснено аналіз актуальних ідей з проблеми управління конфліктами у історичному контексті. Особливий акцент поставлено на способах профілактики конфліктних ситуацій. Виняткову увагу приділено методам розв'язання конфліктів у історичному контексті.

Ключові слова: *конфлікт, управління, профілактика, розв'язання конфліктів*

В статье проанализированы актуальные идеи по проблеме управления конфликтами в историческом контексте. Специфический акцент поставлено на профилактике конфликтных ситуаций. Исключительное внимание обращено на разрешение конфликтов в историческом контексте.

Ключевые слова: *конфликт, управление, профилактика, разрешение конфликтов*

The article analyzes the current ideas on the issue of conflict management in a historical context. Particular emphasis put on prevention of conflict situations. Exceptional attention paid to conflict resolution in the historical context.

Key words: *conflict management, prevention and resolution of conflicts*

Актуальність дослідження. У наш бурхливий час актуальність проблеми управління, профілактики, розв'язання конфліктів різних типів є безсумнівною. Конфлікти – дуже давнє явище суспільства взагалі і кожної людини зокрема. Історія людства – не що інше, як відображення різноманітних конфліктів, шляхів їх розв'язання та результатів наслідків, що є складовими частинами кожної епохи. Проблема конфліктних відносин була актуальною завжди, в різні віки. З впевненістю можна сказати, що перші конфлікти виникли з появою перших людей. Але в ті часи на теоретичну сторону конфлікту не зверталась особлива увага. Багато поколінь репродукували одні й ті ж самі життєві помилки через відсутність ґрунтовного аналізу явища конфлікту. Тільки поодинокі особистості робили висновки з проблемних ситуацій, що забезпечувало їм особистісне зростання, успіх у різних сферах людської життєдіяльності, загальний прогрес.

Лише в нашу добу були проведені емпіричні дослідження та створенні праці, у яких детально по-науковому обґрунтовується поняття конфлікту, його функції, типи, динаміка, методи розв'язання. У наш складний час проблема конфліктних взаємовідносин набула особливо важливого значення. Та це і зрозуміло. Адже у всіх сферах суспільного життя – економічній, політичній, культурній і т.п. – постійно тримається висока напруга. Вона має об'єктивні причини. Завдячуючи їм можемо спостерігати різноманітні суперечки і сутички в суспільстві. Маємо і

суб'єктивні причини: незадоволення собою та іншими, поганий настрій, песимізм сприяють виникненню конфліктів, викликають негативні емоції, роздратування, нестриманість.

Наше суспільство є дуже конфліктним. Люди знервовані, втомлені і роздратовані нестабільністю, невпевненістю у завтрашньому дні. В їх житті постійно відбуваються різні за типами конфлікти, що не тільки виснажують, а і негативно програмує на майбутнє. В такій ситуації є необхідність вивчення не тільки причин, що викликають конфлікти, а і їх протікання та наслідків. Особливу увагу необхідно звернути на способи запобігання, в одних випадках, та шляхи конструктивного розв'язання конфліктів – в інших.

Всі ці аспекти є особливо важливими для вищої школи, взагалі, та для студентів-управлінців, зокрема. Професійна діяльність яких зобов'язує ефективно здійснювати керівництво, що передбачає, зокрема, компетентне вирішення численних протиріч, конфліктів. Для виконання управлінських функцій на досить високому рівні потрібні не тільки знання з теорії конфліктології, а й вироблення відповідних практичних навичок, набуття конкретних вмінь розв'язувати різноманітні конфлікти, оволодіння якими можливе на тренінгових, семінарсько-практичних заняттях, що включені у програму дисципліни «Конфлікт-менеджмент навчального закладу». Остання 8 років викладається на факультеті психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Ця дисципліна разом із подібними курсами мають забезпечити компетентність управлінців, викладачів, студентів вищої школи у сфері конфліктних стосунків.

Дисципліна «Конфлікт-менеджмент навчального закладу» забезпечує засвоєння студентами знань про властивості особистості, пізнання її внутрішнього світу та його прояви у конфліктах. Курс містить інформаційні матеріали про специфіку особистісного та соціального життя іншої людини. «Конфлікт-менеджмент навчального закладу» пропонує ефективні шляхи вирішення конфліктів управлінцями, у яких основний акцент ставиться на конструктивному спілкуванні, в якості загального методу розв'язання конфліктів, який забезпечує результати – формування гармонійних, позитивних, комфортних стосунків із соціумом.

Метою публікації є висвітлення процесу управління конфліктами у історичному контексті. Для досягнення мети були реалізовані наступні завдання:

- охарактеризовано історичний контекст управління конфліктами;
- проаналізовано зміст актуальних ідей з проблеми управління конфліктами;
- обґрунтовано питання професійного розвитку, освітньої діяльності викладача у галузі конфліктології.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури із загальних питань конфліктології, педагогічної та соціальної конфліктології, а також проблем професійної компетентності викладача виявив наступні основні напрямки досліджень у відповідній сфері:

- обґрунтування теоретико-методичних засад дослідження проблеми конфліктів у педагогіці, основ педагогічного управління конфліктами (А. Анцупов, О. Белкін, В. Журавльов, О. Іонова, А. Ішмуратов, І. Коваль, М. Пірен та інші);
- дослідження конфліктологічної підготовки педагогів та майбутніх учителів (Г. Антонов, М. Васильєва, Е. Натазон, М. Рібакова, Л. Порохня та інші);

- вивчення теоретико-прикладних аспектів управління конфліктами (Г. Бережна, І. Ващенко, Л. Цой, О. Лукашенко та інші).

Аналіз останніх досліджень з проблеми управління конфліктами засвідчує, що людина – сутність багатостороння, багатовимірна, складно організована. На феномені внутрішнього світу людини в усі часи сфокусовано увагу філософії, літератури, медицини, психології. Людина – істота більш суспільна, ніж біологічна. Саме суспільне життя призводить до особистості як інтегральної характеристики людини. Особистість – це результат пошуків, протиріч, успіхів та поразок [4].

У такій ситуації життєвонеобхідним є індивідуальний підхід, який полягає, зокрема, у вивченні психологічних властивостей особистості, з метою надання їй допомоги у вирішенні внутрішніх, а потім міжособистісних, міжгрупових конфліктів.

Конфлікт – це зіткнення протиріч, плід непорозумінь, помилок, особистісних індивідуальних якостей опонентів, неспівпадання бажань і інтересів окремих людей або однієї особистості, а також протиріччя між потребами і можливостями [7, с. 41].

Найбільш спільне джерело конфліктів - духовно і соціально-історичні протиріччя реального світу. На цій основі окремо виділяють соціальний конфлікт. *Соціальний конфлікт* – це будь-яка соціальна ситуація або процес, в якому дві або більше соціальних одиниць пов'язані в крайньому разі однією формою психологічного або інтерактивного антагонізмів [7, с. 41].

Управління конфліктом – це здатність особистості побачити конфліктну ситуацію, осмислити її та здійснити попереджувальні дії щодо її вирішення. Управління конфліктом має такі стадії:

- сприйняття конфлікту та первинна оцінка ситуації;
- дослідження конфлікту та визначення його причин;
- пошук шляхів вирішення конфлікту;
- здійснення організаційних заходів, спрямованих на подолання конфлікту [2].

Проблема конфліктних відносин розроблена та представлена у роботах багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених минулого і сучасності.

Древні філософи вважали, що сам по собі конфлікт не позитивний і не негативний. Він існує завжди незалежно від думки людей про нього. Весь світ повен протиріч, із ним неодмінно пов'язане життя природи, людей і навіть Богів. Однак, сам термін «конфлікт» вони ще не застосовували, але вже розуміли, що конфлікт не вичерпує собою всього життя, а являє собою лише його частину.

Проблему внутрішньоособистісного конфлікту не можливо розглядати без відповідного взаємозв'язку з міжособистісним. Окрім того, поділ конфліктів на типи є відносно умовним. У реальному житті ці конфлікти постійно переплітаються та тісно пов'язуються. Дослідження внутрішніх конфліктів не є самоціллю. Заслуговує на особливу увагу вивчення проявів, відображень внутрішніх протиріч індивіду на його міжособистісних стосунках. Також, у цьому процесі визначального значення набувають способи управління, керування конфліктами.

Аналіз результатів дослідження [2, 3] внутрішньоособистісної та міжособистісної конфліктності дозволив зробити висновки про неможливість

існування міжособистісного конфлікту без відповідного внутрішнього. Якщо наявний міжособистісний конфлікт, то його причина – внутрішньоособистісний конфлікт. Але існуючий зв'язок не обернено пропорційний: наявний внутрішній конфлікт може не проявлятися і до певного часу існувати в латентному вигляді. Однак, нагромадження внутрішньоособистісних протиріч призводить до «вибуху» емоцій особистості, кризи, депресії, навіть суїциду. Тому явище конфлікту можна порівняти з рослиною, в якій корінь – внутрішньоособистісний конфлікт, що живить стебло – соціальний, соціально-психологічний конфлікт. Видалення стебла – соціально-психологічного конфлікту – не шкодить корінню – внутрішньоособистісному конфлікту, а лише призводить до появи нової гілки протиріч, конфліктних ситуацій.

Конфлікт виступає як джерело соціалізації індивіду у всіх сферах суспільного буття. Тому і вірно вважати, що проблема конфлікту своїм корінням іде в давнину та приводить нас до сьогодення, а в дечому і до майбутнього. Ще стародавній світ пропонував людині ситуацію конфлікту: життя – смерть, добро – зло тощо. З самого давнього часу людство ставило перед собою запитання: «Хто є людина, яка вона, в чому її природа? Чи саме з нею пов'язаний конфлікт?» На ці запитання маємо дві узагальнені відповіді.

Перша з них бере початок від *Арістотеля* [7, с. 22]. «Людина конфліктна тому, що такі причини лежать в системі держави, її інститутів», – вважав він. Ця позиція підкреслює в людині суспільне начало, її здатність до співробітництва. Причиною конфліктності за Арістотелем можуть бути почуття: страх, надмінність, ненависть, переоцінка себе і своїх заслуг; з іншої сторони – вчинки, необережне ставлення, дрібні приниження, невідповідність характерів.

Аналогічним чином вирішує проблему конфлікту друга велична постать – *Платон* [7, с. 22]. Людська совість є найвищим критерієм сутності особистості. Внутрішньоособистісний конфлікт проявляється через мислення, усвідомлення себе. «Мислення – критерій реальності власного існування», так писав *Рене Декарт* [7, с. 63]. Стародавні латиняни говорили: «*Cogito ergo sum*», – думаю, мислю – значить існую.

До вирішення питання про співвідношення суспільства і особи, на користь останньої, як окремої самостійної сутності прийшов англійський філософ *Т. Гоббс* [7, с. 23]. Він стверджує, що природній стан суспільства – «це війна всіх проти всіх». Відповідно виникає нервова напруга, внутрішній конфлікт індивіду, зумовлений: суперництвом, недовірою, прагненням осягнути славу. Нерозв'язаний внутрішній конфлікт, зазначає Гоббс, має в собі тенденцію провокувати самознищення людини. Людина – певна самість, для якої інші люди – лише середовище її існування. («Сам на сам»).

Песимістичний підхід до конфлікту найбільш чітко охарактеризований *Т. Гоббсом* в книзі «Левіафан», яка детально аналізується *М. Пірен*, він негативно оцінював людську природу. Людина, як вважав *Т. Гоббс*, за своєю природою є егоїстичною, ледачою і зрадливою [7].

Оптимістичний підхід до конфлікту представлений французьким філософом *Ж.-Ж. Руссо*, на якого посилається у своїй праці *А. Анцупов* [1]. *Ж.-Ж. Руссо*, на відміну від *Т. Гобса* вважав, що людина за своєю природою миролюбна і створена для щастя. Джерелом конфліктів вважав недоліки в організації суспільства, забобони.

Значний внесок у розуміння сутності конфлікту зробив *В. Вундт*. Він запропонував метод самоспостереження, який є важливим в процесі психодіагностики внутрішньоособистісного конфлікту і пошуку шляхів та методів його вирішення. Вундт зазначав, що в психології конфлікту особистість виступає і суб'єктом і об'єктом пізнання.

Внутрішні конфлікти та девіантна поведінка знайшли ґрунтовне тлумачення в системі наукової концепції *Е. Дюркгейма* [1]. Його підхід до вивчення конфлікту полягає у системі взаємовідносин суспільства та особи. «У свідомості кожного індивіду, – зазначає він, – існують ніби дві свідомості: одна спільна нам зі всією нашою групою, яка представляє собою не нас самих, а суспільство, що живе та діє в нас; друга представляє собою те, що у нас є власного, що робить із нас індивіда. В цій подвійній індивідуальній свідомості закладена основа внутрішньоособистісного конфлікту». Особлива увага *Е. Дюркгейма* була прикута до феноменів самогубства, як методів неефективного «розв'язання» конфліктів.

Досить детальна концепція конфлікту була представлена економістом і соціологом *К. Марксом*. Слідуючи за його поглядами, можна констатувати, що конфлікти притаманні всім рівням соціального життя: політиці, економіці, культурі, тощо [7, с. 30].

Специфічними персонами цього періоду були *М. Вебер* та *Г. Зіммель*. В своїх працях вони доводили, що конфлікт є невід'ємною частиною соціального життя. *Г. Зіммель* в своїй книзі «Конфлікти у сучасній культурі» і ряді інших праць, на які посилається *А. Анцупов*, виходив з того, що існуючі в суспільстві егоїстичні групи, не ізольовані одна від іншої, а навпаки пов'язані невидимими нитками [2]. Він твердив, що конфлікт – потрібний для розв'язання будь-якого дуалізму, це – засіб досягнення своєрідної єдності. *Зіммель* вважав, що внутрішні конфлікти не обов'язково руйнівні. Дана теза стверджує інтегративні, а не деструктивні, функції конфліктів. Саме цією ідеєю започаткована функціоналістська теорія конфлікту.

Е. Дарендорф в своїх відомих працях «Класи і класові конфлікти в індустріальному суспільстві», «Сучасний соціальний конфлікт», на які посилається *М. Пірен* [7, с. 30], розглядає конфлікт в якості головної категорії соціології і саме через це називає свою соціологічну концепцію теорією конфлікту.

Великий вклад в методологію внутрішньоособистісного конфлікту вніс *З. Фрейд* своїм вченням – психоаналізом, а в ньому – визначенням конфлікту між свідомим і несвідомим [5, с. 61]. Причини відсутності єдності з самим собою, внутрішньої цілісності інтерпретуються як неусвідомлювані джерела. Згідно з ними причинами конфліктів є протидіючі сили «Воно», «Его», «Супер-Его». Ці сили, проектуючись на зовні формують конфліктне буття, породжують протиріччя. *З. Фрейд* запропонував ідею «неврозів цивілізації».

Вище наведені тези далі були розроблені *К. Юнгом* [5, с. 63]. Він запропонував наступну структуру особистості, яка складається з диференційованих, але тісно пов'язаних систем: «Его», «Особистісне несвідоме» і його комплекси, «Коллективне несвідоме» і його архетипи, «Персона», «Аніма», «Анімус», «Тінь». Також існують установки (інтроверсія, екстраверсія) і функції (мислення, інтуїція тощо). Специфічно фігурує «Самість» – центр всієї особистості. Людина бореться сама з собою. Стикаються в поєдинку її різноманітні психічні системи. І вона повинна знайти свій індивідуальний шлях,

що буде відповідати її життєвій меті. К. Юнг описує цей процес як індивідуалізацію. О. Маслоу, представник гуманістичної психології, – як самоактуалізацію.

Представники інших теорій особистості по-своєму трактують причини внутрішніх конфліктів, а саме як:

1. комплекс неповноцінності, який протистоїть прагненню до досконалості, бажання влади (А. Адлер) [5, с. 61].

2. несумісні невротичні потреби, які одночасно спонукають людину прагнути до інших людей, проявляти агресивність до них і бажати бути незалежною від них (К. Хорні) [5, с. 64].

3. психосоціальні кризи, які виникають в процесі ідентифікації особистості (Е. Еріксон) [5, с. 65].

Доцільно відмітити ідеї К. Роджерса, представника організмичної теорії. Він пропонує таку структуру особистості: «Організм» і «Я» («Я реальне», «Я ідеальне») [5, с. 63]. Внутрішні протиріччя частіше виникають між останніми двома компонентами. Роджерсом була розроблена концепція групової терапії, в якій виділяється особистість, її духовні цінності, як основне поняття; можливість повної самоактуалізації особистості, віра в неї.

Своєрідний погляд на проблему внутрішнього конфлікту має В. Франкл [5, с. 63]. «Людське життя носить усвідомлений характер, тому воно і конфліктне», – вважає він. Основне поняття його теорії – пошук сенсу життя. В певний період часу кожна людина стикається з цим запитанням. Криза визріває поступово і розв'язується індивідуально. В. Франкл заснував напрямок в психокорекції – логотерапію, тобто допомогу людині в осягненні суті життя.

Класичним твором конфліктології стала робота Л. Козера «Функції соціального конфлікту», проаналізована М. Пірен у своїй книзі [7, с. 32]. Розвиваючи ідеї Вебера и Зіммеля про всезагальність та універсальність конфлікту, американський соціолог дав в своїй роботі глибоке обґрунтування позитивної ролі конфліктної взаємодії в житті суспільства.

Заслуговують на увагу ідеї Т. Парсонса. Він в своїй роботі «Структура соціальної дії» трактував конфлікт як соціальну аномалію, соціальну хворобу, яку треба лікувати. Парсонс виділив п'ять основних колізій, які характеризують типові внутрішньоособистісні конфлікти. *Перша дилема* – вибір визначається внутрішньою мотивацією та ціннісними орієнтаціями особистості. *Друга дилема* – власного та колективного інтересу. *Третя* – пов'язана з перевагами когнітивних установок, передбачає концентрацію уваги на особливостях вчинків, дій особистості. *Четверта дилема* – передбачення. *П'ята дилема* – специфічності-дифузності [7, с. 34].

Засновник теорії «людських взаємовідносин» Е. Мейо також стверджував, що головна проблема сучасності – встановлення миру і подолання небезпечної хвороби – конфліктності. На його думку, соціальне здоров'я – це «соціальна рівновага», «стан співпраці».

У ХХ столітті були популярними дві основні наукові концепції конфлікту. Суть першої полягала у необхідності постійної профілактики та уникнення конфліктів. Основа другої – твердження, що конфлікти вічні і постійні супутники групового життя в будь-якому суспільстві.

Автори, які належать до школи наукового управління (*М. Дойч, М. Мескон*), розробили механізми, що усувають умови, які сприяють появі конфліктів [5, с. 58]. Вони знаходять доведення на користь цієї ідеї в тому, що зіткнення думок, протиріч має лише руйнівну дію. Більшість людей прагнуть уникати конфліктних відносин, «заганяти їх в себе». Це – дуже шкідливо. Наприклад, *Є. Мелібруда* вважає: «За психосоматичними захворюваннями завжди стоять нерозв'язані внутрішні конфлікти, почуття провини, невиконані бажання і почуття, яким не був даний вихід» [5, с. 58]. Люди свідомо їх подавляють, витісняють у підсвідомість. Ми все життя тренуємо своє вміння не дозволяти страхам спливати на поверхню, витрачаємо велику кількість психічної енергії даремно. Але за законом збереження енергії страхи, конфлікти нікуди не зникли безслідно. І тіло реагує на них: страх викликає, наприклад, серцебиття, тахікардію.

Існує ще одна думка щодо ролі конфліктів. Її дотримуються автори школи «людських відносин» *Альберт, Хедоурі* [5, с. 58]. Вони вважають, що конфліктів можна і потрібно уникати. Ці автори визнають можливість виникнення протиріч між мотивами особистості. Але вони розглядають конфлікт, як ознаку неефективної самоорганізації і поганого самоуправління.

Конфлікти – невід'ємна частина людського буття, і не можна стверджувати, що протиріччя, суперечки не приносять користі і патологічні. Виникають конфлікти через несхожість людей, через те, що уявлення, почуття у кожного з нас не одні і ті ж, і часом приходять в зіткнення один з одним. Потрібно враховувати, що люди мають різний професійний рівень, власний життєвий досвід, індивідуальні риси характеру і темпераменту, різну стать. Можна зробити висновок, що конфлікти охоплюють всі види і рівні відношень людини з самою собою, оточуючою дійсністю. Вони вічні і завжди актуальні. І ніж витратити енергію на пошук засобів уникнення конфліктів, краще замислитись, чи існує якась можливість конструктивної й успішної поведінки у випадках конфліктів. Потрібно пам'ятати, що на всі випадки життя рецептів немає. У використанні щодо людських відносин будь-який висновок, схема потребує не механічного виконання, а творчого переосмислення в кожному окремому випадку. Особливо дане положення стосується діяльності психолога, соціального працівника, управлінця.

Популярними конфліктологами кінця ХХ століття на заході є *Е. Уілсон* (специфіка статевих конфліктів), *П. Ван де Берге* (представник біологічного функціоналізму), *К. Лоренц*, *Р. Фокс*, *А. Адрі*, *Д. Моріс*, *Д. Дена*, *Д. Скотт* (системний підхід) [1, 7].

Стосовно вітчизняних психологів цікаво суть внутрішнього конфлікту проаналізував *С.Л. Рубінштейн*. Він писав: «Основний закон історичного розвитку психіки людини полягає в тому, що людина розвивається, працюючи, змінюючи природу, вона змінюється сама, породжуючи у своїй діяльності предметне буття олюдненої природи, культури, людина разом з тим змінює, розвиває свою психічну природу» [4, с. 47]. Світ явищ внутрішнього життя особистості цікавив і *О.М. Леонтьєва* [4, с. 68]. Він вважав, що людський внутрішній світ пристрасний, емоційний, суб'єктивний, конфліктний. Тільки хвора людина безпристрасна – «емоційно тупа». Все що ми бачимо оцінюється з позиції інтелекту. Наявність вищих почуттів – сорому, каяття, совісті, любові та ін. – теж відзначається конфліктністю.

У вітчизняній психології вивчались в основному міжособистісні, сімейні, виробничі конфлікти (Ф.М. Бородкін, Н.М. Коряк, Ю.Е. Альошина, А.М. Бандурко, В.А. Друзь та інші), а внутрішньоособистісні (О.Р. Лурія, О.А. Донченко, Т.М. Титаренко) є не глибоко вивченими [1, 2, 7].

Висновки. Узагальнюючи вище наведені інформаційні матеріали, стосовно ступеня висвітленості проблеми управління конфліктами та її методологічної основи в зарубіжній і вітчизняній літературі, маємо два напрямки трактування конфлікту. Перший (Г. Моргентау, Д. Кеннан, Д. Франкель) включає традиційні класичні теорії, які пропонують філософію конфлікту. Другий (Р. Мертон, Р. Дарендорф, Л. Козер) – модерністські теорії, які базуються на структурно-функціональній основі, на поєднанні емпірики і математики конфліктів. Коротко різниця між ними в наступному. Функціоналістичні теорії передбачають, що конфлікти можуть бути приведені в стан гармонії шляхом взаємовпливів і задоволення інтересів і потреб особистості. Вони твердять, що є можливість повного викорінення конфліктів методами «соціальної інженерії». Навпаки, теоретики конфліктів від Маркса до Зіммеля вважають, що конфлікт є мотиваційною основою всього життя. Вони постійні супутники в будь-якому суспільстві. Узагальнені висновки пропонуються у таблиці 1.

Про природу, сутність, специфіку протікання конфліктів у своїх працях писали: Ф. Бекон, Т. Гоббс, Е. Дюркгейм, В. Вундт, Г. Зіммель, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, К. Гегель, К. Маркс, З. Фрейд, К. Юнг, А. Адлер, К. Хорні, Е. Берн, Я. Морено, Ф. Перлз, Е. Еріксон, К. Роджерс, Е. Фром, В. Франкл та інші.

У вітчизняному досвіді філософської, а потім і психологічної, науки конфлікти розглядалися І. Бердяєвим, В. Соловйовим, Л. Виготським, А. Лазурським, А. Лурією, О. Леонтьєвим, С. Рубінштейном та іншими.

Таблиця 1 - Основні постулати теорій конфлікту

Традиційні теорії	Модерністські теорії
Будь-яка особистість є відносно міцна, стабільна структура елементів	Будь-яка особистість постійно, динамічно змінюється
Будь-яка особистість – добре інтегрована структура елементів	Будь-яка особистість завжди демонструє ознаки незгоди і конфлікту
Елементи особистості спираються на консенсус цінностей	Для особистості характерне насилля однієї її психічної системи по відношенню до іншої

У процесі розвитку ідей вище перерахованих вчених, сформувалися два різні підходи до розуміння конфлікту, які можна визначити, як песимістичний (деструктивний) і оптимістичний (конструктивний) за своїм емоційним забарвленням, функціями та результатами, наслідками конфліктної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Анцупов А.Я. Проблема конфликта: исторический обзор /А.Я. Анцупов. – М.: Наука, 1992. – 247 с. ISBN: 5-469-01552-1.
2. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. Учебник / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 551с. ISBN 5-238-00062-6.
3. Ващенко І.В., Кляп М.І. Конфліктологія та теорія переговорів: Навчальний посібник / І.В. Ващенко, М.І. Кляп. – К.: Знання, 2013. – 407 с. ISBN 978-966-346-740-5.
4. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность: Конфликт. Гармония / Е.А. Донченко, Т.М. Титаренко. – К.: Знание, 1989. – 156 с. ISBN 5-319-00253-6.

5. Кошечко Н.В. Тренінг “Конструктивне вирішення конфліктів у сімейних взаємостосунках”. Діти-батьки-сім’я: Випуск 2 / Н.В. Кошечко. – К.: Наук. світ, 2004. – С. 33 – 78. ISBN 966-675-319-7.
6. Одерій Л.П. Менеджмент якості вищої освіти: методи і механізми: Навчальний посібник / Л.П. Одерій. – К., 1995. – 100 с. ISBN 5-7763-9509-7
7. Пірен М. Основи конфліктології: Навчальний посібник / М. Пірен. – К.: Освіта, 1997. – 210 с. ISBN 966-7038-11-4.

Отримано 04.03.2014 р.

УДК 37.091.33-027:78.091

Лебедева А. В.°

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультету психології, асистент кафедри педагогіки

ЕСТЕТИЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФАКТОР ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядаються проблеми естетизації особистості як фактору творчого розвитку. Висвітлено різні підходи до використання мистецтва в роботі з молоддю як засіб її естетизації.

Ключові слова: естетизація особистості, естетичне ставлення до дійсності, творча діяльність, мистецтво, творчий розвиток особистості

В статье рассматриваются проблемы эстетизации личности как фактора творческого развития. Освещены различные подходы к использованию искусства в работе с молодежью как средство ее эстетизации.

Ключевые слова: эстетизация личности, эстетическое отношение к действительности, творческая деятельность, искусство, творческое развитие личности

This paper addresses the problem of aestheticization personality as a factor in creative development. Highlighted the various approaches to the use of art in youth work as a means to an aestheticization.

Keywords: aesthetic personality, aesthetic relationship to reality, creativity, art, creative development of the individual

Актуальність дослідження. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні в числі найважливіших завдань передбачено значне поліпшення художньої освіти та естетичного виховання особистості, зазначено, що необхідно розвивати почуття прекрасного, формувати високі естетичні смаки, вміня розуміти і цінувати твори мистецтва, пам’ятники історії та архітектури, красу і багатство рідної природи. Завдання активного залучення молоді до скарбниці світової культури, естетичних цінностей зумовлено політичними, економічними та соціальними особливостями життя розвиненого суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми засвідчив, що в сучасній педагогіці існують різні підходи до використання мистецтва в роботі з молоддю як засіб естетичного виховання в особистісному її розвитку (Б. Ананьєв [2], І. Зязюн [3], Л. Масол [6: 7], А. Мелік-Пашаєв [8] та ін.); як засіб розвитку музичної творчості школярів (Д. Кабалевський [4], В. Рагозіна [9] та ін.); як засіб естетичного виховання

° © Лебедева А. В., 2014 р.